

Mini-symposium: BrabantAdvies 3 juni 2021

“Er moet een mindset worden ontwikkeld om de kansen van dataplatforms te benutten.” Al lerend voortgaan, luidt het devies.

Dataplatforms bepalen meer en meer hoe we in Brabant kunnen werken en leven en hoe de provincie kan worden bestuurd. De invloed van platforms zal de komende tijd alleen nog maar sterker worden. BrabantAdvies bracht de impact van platforms in kaart en adviseerde de provincie over hoe zij het beste kan acteren. Niets doen, of juist een actieve rol in het stimuleren van platforms? Of het garanderen van publieke waarde(n) die door de opkomst van platforms mogelijk in het geding komen? Op 3 juni jl. ging BrabantAdvies met een groep van zo'n 60 Brabantse bestuurders en experts in gesprek over de belangrijkste bevindingen uit haar advies 'Dataplatforms: de voedingsbodem voor morgen'. Gedurende de middag werd één ding glashelder: dataplatforms hebben invloed op alle aspecten van besturen, ondernemen en samenleven. Ze bieden kansen en nemen risico's met zich mee. Aan de provincie de taak om, al lerend en in samenwerking, de risico's te beperken en de hindernissen op weg naar de kansen te helpen wegnemen.

Elphi Nelissen, voorzitter van SER Brabant en betrokken bij Brainport Smart District, benadrukt het belang van technologie en data. “Door de coronacrisis hebben we gezien hoe sterk technologie verweven is met hoe wij kunnen functioneren. Het was mooi om te zien hoe sterk Brabant, en Nederland, is met het inzetten van technologische middelen in een crisis.” Nelissen benadrukt de strijd om datamacht die kan ontstaan om data heen. “Data moeten eigendom blijven van bewoners. Data zijn goud waard! Het kan niet zo zijn dat een bedrijf dat in Brainport een experiment doet, automatisch eigenaar wordt van de data. Dat is echt een omslag; elders werden bedrijven juist wél eigenaar van de data.”

Platformexpert Maurits Kreijveld schetst vervolgens een toekomstbeeld van een inclusieve en duurzame wereld, waarin dataplatforms geen losse eilandjes zijn, maar onderdeel van een alles verbindend netwerk. Data kunnen er vrij stromen om maatschappelijke oplossingen dichterbij te brengen. Of data en dataplatforms inderdaad zullen bijdragen aan die mooiere wereld, is afhankelijk van wie macht heeft over die data en wat de randvoorwaarden zullen zijn voor toegang tot de data, benadrukt Kreijveld. “Hoe kan de toekomstige data- en energie-infrastructuur van Brabant een vruchtbare voedingsbodem zijn voor nieuwe innovaties, voor een duurzamere, veiligere en mooiere leefomgeving? Dat begint bij de keuzes die we vandaag maken.”

Die keuzes zijn dus urgent. Karin van Steensel, beleidsadviseur bij BrabantAdvies, hoopt dat de aanwezigen vooral dat gevoel van urgentie meenemen. Het is noodzaak om de platformdynamiek en zijn gevolgen goed te doordenken en begrijpen. De gevolgen van de opkomst van dataplatforms zullen worden gevoeld in allerlei maatschappelijke domeinen, door allerlei groepen en in allerlei beleidsopgaven. “Je móet er iets mee. Dataplatforms zijn geen instrument dat je, als je het even niet nodig hebt, zonder gevolgen in de la kunt laten liggen.”

Het advies in vogelvlucht

Van Steensel vat het advies op de belangrijkste punten samen. Ze schetst allereerst dataplatforms als een veelvormig verschijnsel. Wat alle soorten platforms gemeen hebben, is dat ze bestaan uit drie componenten: data, infrastructuur en community. Data zijn altijd de smeerolie. Platforms brengen data van allerlei partijen samen, combineren data, genereren nieuwe data en maken zo nieuwe producten en diensten mogelijk. Binnen het platform stelt de *governancestructuur* de spelregels en voorwaarden. Die governancestructuur bepaalt wie de macht heeft over de data, wie toegang heeft en wie er (dus) profiteert van het platform.

Al die veelvormige platforms roepen een eigen dynamiek op met grote, breed gevoelde gevolgen. Zo hebben dataplatforms een olievlekwerking: juist door de factor 'data' kunnen ze snel groeien, verbreden of veranderen. Daarmee overschrijden ze vaak grenzen van sectoren, krijgen ze invloed op andere schaalniveaus en beleidsdomeinen en kunnen ze snel dataposities opbouwen die (vroeger of later) onmisbaar kunnen blijken voor overheidstaken of maatschappelijke opgaven. “Dit is de kern van de platformdynamiek: de grensoverschrijding en toenemende invloed”.

Mede door die dynamiek bieden dataplatforms kansen, zo betoogt Van Steensel. Dataplatforms zijn vaak een aanjager van innovatie, omdat ze door data-uitwisseling nieuwe diensten en nieuwe, grensoverschrijdende samenwerkingsvormen mogelijk maken. Ze bieden mogelijkheden in de transities, waar de vraagstukken complex zijn en domeinoverstijgende samenwerking in flexibele netwerken een noodzaak is. Denk aan *smart grids* en *smart mobility*, die beide onmogelijk zouden zijn zonder data-uitwisseling over (ondernemings- en sector)grenzen heen. Daarnaast maken ze maatschappelijke innovatie ‘van onderop’ mogelijk.

Maar ze kunnen innovatie ook in de weg zitten. Platforms die toegang tot data beperken, die overstappen naar andere platforms lastig maken en zich richten op ‘the winner takes all’ zijn vaak geen innovatieaanjagers, maar juist hinderaars. Dit type platforms kan voor het Brabantse mkb een bedreiging zijn, omdat zulke platforms de macht in het ecosysteem naar zich toetrekken.

Naarmate de datapositie die platforms opbouwen groter wordt en ze meer en meer vorm geven aan netwerken, gaan platforms ook steeds duidelijker medebepalen welke handelingsperspectieven of speelruimte overheden en burgers hebben. En daarmee bepalen platforms mede het succes van – bijvoorbeeld – de transities.

Tot slot: platforms roepen ethische vragen op over welke publieke waarden we willen borgen. BrabantAdvies benoemt die vragen als aandachtspunt van de lerende aanpak. De provincie sluit al goed aan bij de discussies die plaatsvinden, in Brabant maar ook via het IPO op nationaal niveau.

Wat kan de provincie doen?

Na afloop van de inleidende presentaties is er gelegenheid tot vragen van de online deelnemers via de chatfunctie. Hoe ver reikt de invloed als overheid? Hoe kun je als overheid je rol pakken? Kun je daar op sturen? Van Steensel licht vier handelingsrichtingen toe om de kansen van dataplatforms te benutten en de negatieve effecten ervan te voorkomen of te counteren.

Ten eerste: de provincie moet zich vooral richten op ‘het creëren van een vruchtbare Brabantse databodem’. Dat begint bij goede eigen data die ‘tijdig, volledig en betrouwbaar’ zijn. Ook het samenbrengen van data en het opbouwen van publieke datapool is een kans. Er zijn veel data aanwezig in de provincie Brabant, maar deze zijn vaak versnipperd over verschillende organisaties en systemen. Gepleit wordt voor het open houden van de eigen handelingsopties: welke data heeft de provincie straks nodig voor beleidsvorming en beleidsuitvoering? En hoe komt de provincie aan die data? Wil ze die zelf opbouwen en beheren of inkopen bij een marktpartij? Van Steensel benadrukt: “De keuzes die de provincie nu maakt, bepalen hoe die databodem van morgen eruitziet. En bepalen dus ook het innovatieklimaat, hoe de publieke ruimte eruitziet en wat de handelingsperspectieven van morgen zijn. Bij elke beleidskeuze zou de centrale vraag moeten zijn: “welke data hebben we hiervoor nodig en wat voor datapool levert dit op?”

Ten tweede: Brabant is goed in samenwerking; de triple helix is hier zeer succesvol gebleken. Op dat succes moet de provincie voortbouwen. Allereerst door toegang blijvend te helpen garanderen. Daarnaast kan de provincie kennisdeling en het ontsluiten en effectief maken van data stimuleren. En tot slot kan de provincie kritisch kijken naar de wijze waarop zaken nu worden geregeld. Bestaande structuren zijn vaak niet ingericht op nieuwe samenwerkingsverbanden en initiatieven ‘van onderop’. De provincie kan hier de trekker van verandering zijn.

Als derde handelingsrichting noemt Van Steensel: “ga experimenteren!” Help kleine, lokale initiatieven die kunnen bijdragen aan maatschappelijke opgaven opschalen. De provincie zal er ook alert op moeten zijn dat grote platforms publieke waarden en de positie van kleine spelers – bijvoorbeeld in de cultuurmarkt – niet ondergraven. Het borgen van de kansen van ‘klein maar waardevol’ wordt door de platformdynamiek meer en meer een te maken afweging voor overheidsinterventies.

Tot slot: de provincie moet zich realiseren dat investeren op afstand alléén onvoldoende is (door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van fondsen onder bepaalde voorwaarden). Omdat platforms aan invloed winnen in het publieke domein en publieke afwegingen rond data steeds relevanter worden, kan niet langer worden volstaan met investeren op afstand. De provincie zal ook steeds meer zelf partij worden. Ontwikkelingen gaan snel en kunnen gepaard gaan met rolverandering, rolwisseling of rolconflict voor de provincie. Dit gaat gepaard met risico’s en daarmee zal de provincie moeten leren omgaan.

Sturen, meeroeien of ondergaan?

Het betoog van Van Steensel roept vragen onder de deelnemers op. De ontwikkeling van platforms gaat snel en is ingrijpend. Kun je daar als provincie eigenlijk wel iets in sturen, vraagt Daniel de Klein, Business Development Manager Digital City, zich af. Of overkomt deze ontwikkeling ons? Overschatten we onze eigen capaciteiten niet als we inzetten op het beïnvloeden van de platformdynamiek? Zeker voor een middenbestuur als de provincie is dit een fundamentele vraag. Zowel Kreijveld als Van Steensel denken echter dat de provincie hier wel degelijk sturingsopgaven heeft. Vooral in het stellen van randvoorwaarden bij platforms waarmee de provincie samenwerkt, in het stimuleren van open toegang en open data en in kennisdisseminatie onder bijvoorbeeld het Brabants mkb. “Als overheid, ook als middenbestuur, heb je de taak om te bekijken waar de ontwikkeling heen gaat en je af te vragen: welke publieke waarden kunnen hier sneuvelen? En als we die willen behouden, hoe kunnen we dat dan doen?”

Die provinciale taak beperkt zich niet tot het ‘marktmeesterschap’ oftewel: het regels stellen. De provincie heeft ook een taak in het (helpen) benutten van kansen. Kreijveld: “Natuurlijk willen internationale bedrijven vooral kapitaliseren op platformontwikkeling. Wij willen hier kijken naar een ander schaalniveau. Kun je die platformprincipes ook lokaal gebruiken om partijen met elkaar te verbinden, om samenwerking te bevorderen? Dat leidt waarschijnlijk tot andere platforms dan de vormen die we tot nu toe gezien hebben. Daar zit veel potentie.”

Kansen benutten en hindernissen wegnemen: coöperaties en ‘kleine’ platforms

Na de pauze is het tijd voor twee interactieve panelgesprekken waar vier experts/ervaringsdeskundigen aan het woord komen. Joost Bol, voorzitter van de coöperatie Midden-BrabantGlas en Ben Kokkeler, lector Digitalisering en Veiligheid van Avans Hogeschool trappen af en gaan in gesprek over de potentie van maatschappelijke initiatieven.

Een voorbeeld van een regionaal platform dat maatschappelijke opgaven aanpakt, is Midden-BrabantGlas (MBG). Dit open glasvezelnetwerk kwam tot stand door lokaal initiatief van burgers en heeft vanaf het begin tevens tot doel gehad om bij te dragen aan de leefbaarheid in die gebieden. Bol vertelt dat lokale initiatieven vaak tegen bestaande verhoudingen en regelsystemen aanlopen. Zo werd de coöperatie MBG onderschat. Bol: “Dan denkt men: dat is een stelletje amateurs, daar zit geen kennis of capaciteit. En dan wordt al snel naar grote bedrijven gekeken. Dan wordt die lokale kennis niet benut en niet ontsloten.”

Kokkeler, die als lector en als consultant voor de EU onderzoek doet naar de maatschappelijke impact en sturingsmogelijkheden van platforms, constateert dat zulke lokale initiatieven langzaam kunnen leiden tot verandering in structuren en regelstelsels (het ‘socio-technische ‘regime’). En dat is nodig, want wie de kansen van dit soort innovatieve initiatieven wil benutten, moet voorkomen dat ze doodlopen op in beton gegoten regels en gewoonten. De provincie zou ruimte en kaders moeten bieden voor deze regimewijzigingen. Om de kracht van lokale platforms te benutten, heeft Brabant een uitstekende uitgangspositie, aldus Kokkeler: “Brabant biedt ideale condities: veel lokaal initiatief, een mengeling van grote steden en kleine kernen en hoogwaardige kennispartners. Brabant is op digitaal gebied koploper in Europa. (...) Hiermee ga je een leertraject in, waarin coöperaties van burgers en ondernemers een heel goed vehikel kunnen zijn.”

Ook Leo Kemps, directeur van Logistics Community Brabant (LCB), ziet tijdens het tweede panelgesprek veel potentie, maar ook hindernissen en een brede rol voor de provincie in het wegnemen daarvan. LCB is feitelijk ook een dataplatform: het verzamelt en ontsluit publieke datasets rond allerlei onderwerpen. Daarbij loopt LCB aan tegen de versnippering van data over verschillende overheden en instellingen, en tegen – bijvoorbeeld – bestaande wetgeving. Kemps: “We vragen nu aan de provincie: jullie hebben heel veel publieke data, willen jullie die met ons delen om de datakaart (van Brabant – red.) te verrijken? Dan wordt het spannend: mag dat wel? Daar wordt vaak niet meteen ‘ja’ op geroepen.” Kemps benadrukt dat het denken over data een zaak is van de héle provinciale organisatie en niet van de ICT’ers alleen. “Er moet een mindset worden ontwikkeld rond het omgaan met data. Dat moet echt nog in het zenuwstelsel van de provincie terechtkomen. Nu is dat nog niet het geval. Initiatieven als MBG werken daar heel goed in.”

Kemps vindt dat de provincie zich niet moet beperken tot de marktmeesterrol, maar juist steviger moet gaan participeren in de platformontwikkelingen binnen Brabant. Dat is Marcel Thaens, Chief Information Officer van de provincie Noord-Brabant, deels met hem eens. Thaens: “Marktmeester is wat mij betreft één van de rollen van de provincie. Soms ben je marktmeester, dan toezichhouder, dan uitvoerder (...) of facilitator. Die vier rollen maken nogal wat uit in hoe je met platforms omgaat.” Ook Thaens ziet dat platforms bottom-up initiatieven beter mogelijk maken. De provincie zoekt naar de beste manieren om de kansrijke ideeën tot wasdom te helpen komen.

“Dataplatforms zijn een exponent van de digitale transformatie. Omgaan met die ontwikkeling is een leerproces. Daarin moeten we onszelf niet te snel vastleggen op doelen op de lange termijn. We moeten kleine stapjes zetten, maar wel met het oog op de langere termijn.”

Lerend vooruit

Al lerend voortgaan dus. Die insteek wordt gedeeld door de meeste sprekers. En wat je geleerd hebt als provincie, moet je overbrengen, vindt Zina Hottentot die zich bij de provincie Zuid-Holland bezighoudt met digitalisering en dataplatforms. Zij constateert dat er binnen de provinciegrenzen nog beperkt zicht is op de ontwikkelingen binnen het mkb, terwijl juist de diensten en kennis van het mkb positief kunnen bijdragen aan de maatschappelijke uitdagingen waarvoor we staan. Hottentot ziet het als een provinciaal taak om daarin verandering te helpen brengen, bijvoorbeeld via een samenwerkingsplatform voor de regio.

Jack Mikkers, burgemeester van ‘datahoofdstad’ ’s-Hertogenbosch, wil in het leertraject graag toe naar principes en standaarden die helpen bij het valideren van kleine platforms, om zo de juiste initiatieven te kunnen onderscheiden en verder helpen. Mikkers: “Welke principes kan ik als overheid nou ALTIJD meenemen als ik die kleine platforms moet valideren? Is dat dan toegang? En hoe spelen belangen dan een rol? Kijk, bij praten over publieke waarden maakt het niet uit welke overheidspartij het doet. Het gaat erom dat we vanuit dezelfde uitgangspunten en dezelfde principes kunnen handelen. Daarom zou ik het advies ook niet alleen als een advies aan de provincie willen zien, maar ook aan andere overheidspartijen.”

Martijn van Gruijthuisen, gedeputeerde Economie, Kennis- en Talentontwikkeling, is blij met het advies, omdat daarin zowel risico’s en hinderpalen voorbijkomen als de kansen die dataplatforms met zich meebrengen. “De kansen zijn groter dan de risico’s.” Bij deze officiële aanbieding van het advies benadrukt Ivka Orbon, directeur BrabantAdvies, dat de kloof tussen kennishebbers en leken op dit onderwerp nog groot is. Daar moet echt nog een brug worden geslagen, tussen organisaties, maar ook tussen kennishebbers en leken binnen de overheid en binnen bestuur en politiek. Van het leertraject waarin de provincie zich ten aanzien van dataplatforms moet begeven, is het einde nog niet in zicht. “Heel goed dat de provincie verder leert. Wij leren graag mét de provincie verder.”

Over dit advies en BrabantAdvies

Het advies ‘[Dataplatforms: de voedingsbodem voor morgen](#)’ kwam tot stand in samenwerking met de Raden van BrabantAdvies, vele betrokkenen en experts uit Brabant en daarbuiten, en in het bijzonder dankzij de input van platformexpert Maurits Kreijveld. De geschetste handelingsperspectieven voor de provincie, de noties van dataplatforms en de besturing ervan, en het belang dat een provincie als middelbestuur het juiste ‘regime’ schept voor regionale initiatieven, zijn mede ontleend aan het verkennend onderzoek en de case studies van het Lectoraat Digitalisering en Veiligheid van Avans Hogeschool: ‘[Een multilevel perspectief op de rol van de provincie Noord-Brabant in een digitaliserend landschap: maatschappelijke opgaven, netwerksturing en dataplatformen voor data commons](#)’.

BrabantAdvies inspireert, signaleert en geeft raad. Dit doen wij met de inzet van vier adviesraden: de Sociaal-Economische Raad (SER) Brabant, de Provinciale Raad voor de Leefomgeving, de Provinciale Raad Gezondheid en de raad Young Professionals Brabant. We voeden Brabantse beslissers met verdiepende inzichten en adviezen die gebaseerd zijn op wetenschappelijke kennis, de Brabantse praktijk en beleid. We zien onszelf daarin als buitenboordmotor waarmee de koers van Brabant is bij te stellen.